

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO

ROK ZAŁOŻENIA 1905

ZARZĄD GŁÓWNY

00-389 Warszawa, ul. Smulikowskiego 6/8
tel. (22) 318 91 00, 318 92 17, fax (22) 318 92 19
www.znp.edu.pl e-mail: znp@znp.edu.pl

BP/079/AW/12/21

Warszawa, 12 lipca 2021 r.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

ul. Wspólna 2/4

00-926 Warszawa

Szanowni Państwo,

W odniesieniu do prowadzonych konsultacji Programu Fundusze Europejskie na Rozwój Społeczny (FERS) na lata 2021-2027, przekazujemy nasze propozycje i uwagi do wspomnianego dokumentu w części dotyczącej edukacji.

Edukacja jest jedną z najważniejszych dziedzin życia społecznego a aktualnie wymaga szczególnej uwagi i wsparcia z powodu skutków jakie odcisnęła na niej pandemia. Jest ono potrzebne dla całej społeczności szkolnej od nauczycieli, uczniów po ich rodziców i opiekunów. I tu upatrujemy dużej roli funduszy europejskich, które powinny stać się motorem zmian w edukacji, zmian, które będą poparte dogłębną analizą i konsultacjami z całym środowiskiem edukacyjnym. Pomimo tych dużych oczekiwań wielu środowisk w odniesieniu edukacji nie znajdujemy ich odzwierciedlenia w zapisach Programu FERS, który

odpowiada na nie w bardzo ograniczonym zakresie. Wymowny jest brak odrębnej osi priorytetowej poświęconej edukacji i rozproszenie tych działań w trzech innych. Ich koncentracja i zawarcie projektów w jednej z nich zapewniłoby większą przejrzystość i ich komplementarność. Analogiczną uwagę przekazywaliśmy już na etapie konsultacji Umowy Partnerstwa.

W zapisach Programu FERS nie odnajdujemy szerszej koncepcji i strategii rozwoju edukacji w dłuższej perspektywie, uwzględniającej doświadczenia z edukacją zdalną w czasie pandemii i potrzebie wypracowania nowego modelu pracy szkoły. Zamiast tego po raz kolejny spotykamy się z wizją tradycyjnego modelu szkoły skupiającym się na przekazywaniu wiedzy. W dzisiejszym świecie jej pozyskiwanie stało się niezmiernie łatwe, dlatego tak ważne staje się kształtowanie już od wczesnej edukacji postawy refleksyjności, która jest podstawą krytycznego myślenia, dokonywania wyborów czy też zajęcia własnego stanowiska.

Współczesna szkoła powinna zapewniać uczniom warunki do ciągłego rozwoju, tak aby przygotować ich na zmiany, które zachodzą szybciej niż kiedykolwiek, aby byli oni gotowi sprostać wyzwaniom takim jak np. zmiana zawodu. To na najwcześniejszym etapie edukacji powinna być promowana idea uczenia się przez całe życie i wyposażenie uczniów w takie umiejętności, które będą wspierać ten proces w przyszłości. Nauka w szkole powinna być oparta na ćwiczeniach różnych sposobów myślenia, komunikacji, współpracy także właściwego wykorzystania nowych technologii. W działaniach jakie będą realizowane w przyszłym okresie programowania nie można także pomijać wzrostu znaczenia kształtowania kompetencji społecznych i emocjonalnych wśród których wymieniane są takie cechy jak wytrwałość, przyjmowanie innych punktów widzenia a także cechy przywódcze. Tak szeroki wachlarz kompetencji i umiejętności będzie pomagał żyć i pracować w świecie gdzie za sprawą nowych technologii zacierają się granice państwowe i możliwa jest

współpraca z osobami z innych kręgów kulturowych. To na najwcześniejszych etapach edukacji powinna być kształtowana postawa otwartości na świat i doceniania różnorodnych pomysłów i punktów widzenia. I takich działań nie odnajdujemy w Programie FERS, pomimo wskazywania takiego kierunku działań w dokumentach Unii Europejskiej czy też Zintegrowanej Strategii Umiejętności przejętej przez MEiN. Takie oczekiwania i kierunki działań były też wskazywane podczas wysłuchań publicznych.

Jednym z celów wpisanych do Umowy Partnerstwa było podniesienie prestiżu zawodu nauczyciela co w naszej ocenie jest niezmiernie ważne, jednak w Programie FERS nie odnajdujemy żadnych działań, które realizowałyby ten cel. Nie bez znaczenia dla prestiżu zawodu nauczyciela pozostają bardzo niskie wynagrodzenia nauczycieli i niskie środki przeznaczane na oświatę na tle innych krajów europejskich. Należy tu wspomnieć, że kwestie zapewnienia godziwych wynagrodzeń podkreśla ważny strategiczny dokument jakim jest Europejski Filar Praw Socjalnych.

Okres pandemii pokazał jak wielkie jest zaangażowanie polskich nauczycieli, którzy pomimo braku wsparcia bardzo szybko odnaleźli się w nowej sytuacji i prowadzili swoje zajęcia w formie zdalnej. W przeszłości nowe technologie pełniły funkcję wspierającą, jednak okres pandemii odwrócił te proporcje. Dziś, szkoły powinny skupić się na wykorzystaniu tych doświadczeń i potencjału płynącego z nowoczesnych technologii jako antidotum na odejście od utrwalonych konwencji i sposób na lepszą współpracę zarówno pomiędzy uczniami jak i nauczycielami.

Okres edukacji zdalnej pokazał także jak istotne są działania związane z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży w sieci. Z badań wynika, że czas, który dzieci spędzają w sieci podwoił się co nie przekłada się na systemowe działania i wsparcie dla tej grupy.

Według raportu EU Kids Online 2020 polskie dzieci najczęściej, w porównaniu z innymi krajami europejskimi, wskazują, że spotkały się online z mową nienawiści (48%). Obserwujemy szereg innych niekorzystnych zjawisk takich jak cyberprzemoc, dostęp do szkodliwych treści, niewłaściwe wykorzystanie danych, nadmierne korzystanie z Internetu. Apelujemy, żeby takie systemowe rozwiązania w tym zakresie znalazły odzwierciedlenie w Programie FERS lub Programach Regionalnych. Takie potrzeby zgłaszali też nauczyciele co uwzględnia ostatni raport wpływu EFS na edukację.

W Programie FERS zaplanowano: *„Zintegrowane i kompleksowe wsparcie dla poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego Kompleksowe działania na rzecz poradni psychologiczno-pedagogicznych i innych placówek realizujących wsparcie edukacyjno-specjalistyczne będą obejmować zwiększenie dostępności oferowanego wsparcia i poszerzenie jego oferty, w tym w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju, wczesnej diagnostyki i interwencji, wykorzystanie oceny funkcjonalnej oraz modelu skoncentrowanego na rodzinie, wykorzystanie narzędzi diagnostycznych wypracowanych w PO WER, szkolenia kadr i doposażenie w niezbędny sprzęt.”*

Zwiększenie dostępności poradnictwa psychologicznego to pożądaný kierunek działania, szczególnie w kontekście coraz częstszych problemów psychicznych wśród dzieci i młodzieży, gdzie okres izolacji spowodował jeszcze większe ich natężenie. Szczególnie widoczny jest wzrost zapadalności młodych osób na zaburzenia depresyjne oraz lękowe. Brak poczucia bezpieczeństwa, problemy rodzinne, doświadczenia przemocy domowej stały się podczas pandemii przyczyną nieuczestniczenia w nauce zdalnej. Z uwagi na to działania związane z dobrostanem psychicznych dzieci i młodzieży i większą koncentracją działań z zakresu pomocy psychologicznej powinny być także elementem Programu FERS . Jednak samo wsparcie w postaci sprzętu czy szkoleń nie rozwiąże problemu braku kadr, czyli głównego problemu niskiej dostępności pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży. Prawie połowa szkół nie zatrudnia na odrębnym etacie psychologa lub pedagoga a

poradnie nie są w stanie zapewnić pomocy i wsparcia wszystkim potrzebującym. W zapisach Programu brak też informacji o szczegółach realizacji tego wsparcia.

Raport wpływu EFS na edukację napawa jednak niepokojem gdy czytamy, że ponad 50% placówek oświatowych nie korzystało ze wsparcia funduszy unijnych w mijającym okresie programowania. Nadrzędna ich zasadą jest przecież wyrównywanie szans i niwelowanie nierówności. W obecnym okresie programowania trzeba w szczególności wesprzeć te placówki, który do tej pory nie korzystały ze wsparcia EFS a także dokonać diagnozy tej sytuacji.

Nie odnajdujemy też informacji o powiązaniu wsparcia poradni z planowanymi przez MEiN zmianami zawartymi w programie „Edukacja dla wszystkich”. Zgodnie z jego założeniami poradnie psychologiczno-pedagogiczne mają być przekształcane i łączone z Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie.

Program FERS zakłada też budowę: „skoordynowanego systemu pomocy specjalistycznej opartego na Specjalistycznych Centrach Wspierających Edukację Włączającą W ramach działania realizowane będzie wsparcie na rzecz rozwoju sieci SCWEW, rozwoju funkcjonującego w ORE Centrum Koordynującego, monitorowania i ewaluacji funkcjonowania SCWEW, szkoleń dla kadry, budowy systemu zapewnienia wysokiej jakości działania SCWEW, podnoszenia kompetencji liderów edukacji włączającej w województwach. Zasady funkcjonowania SCWEW będą uwzględniać potrzebę integralnego podejścia do kształcenia, wychowania i wsparcia dzieci i uczniów, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, w tym uwarunkowanych niepełnosprawnością.”

Zwracamy uwagę, że same zmiany strukturalne nie zapewnią lepszego wsparcia dla dzieci uczniów z niepełnosprawnościami. Podkreślamy też, że wdrożenie na taką skalę SCEW'ów

wymaga dogłębnej analizy i ewaluacji pilotażu, który dopiero się rozpocznie. Ponadto należy ustalić sposób funkcjonowania i źródło finansowania centrów po zakończeniu wsparcia z EFS. Powoływanie SCEW'ów nie może być także realizowane kosztem likwidacji poradni psychologiczno-pedagogicznych.

W programie FERS znajdują się także zapisy dotyczące edukacji włączającej: *"Rozwój systemu edukacji włączającej dla wszystkich osób uczących się W ramach działania stworzone zostanie pełne instrumentarium do wdrożenia oceny funkcjonalnej na każdym etapie edukacji i rozwoju osób uczących się, w tym narzędzia do monitorowania rozwoju dzieci i młodzieży, narzędzia diagnostyczne, normy do testów, narzędzia do wieloaspektowego pomiaru dobrostanu uczniów, e-poradniki i materiały metodyczne dla nauczycieli i specjalistów w zakresie pracy z grupą uwzględniającą zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych i rozwojowych i in. Powstanie także model wsparcia przechodzenia między poszczególnymi etapami kształcenia oraz na rynek pracy wraz z materiałami metodycznymi dla nauczycieli, rodziców i przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego wspierającymi ten proces. Realizowane będą szkolenia i doradztwo dla kadr edukacji włączającej."*

W naszej ocenie edukacja włączająca funkcjonuje w Polsce na wysokim poziomie o czym świadczy niewielki procent dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, jaki kształci się w szkołach specjalnych. Ten rozkład wskazuje, że ich potrzeby są zabezpieczone. Zgadza się, że edukacja włączająca powinna być doskonała i wspierana, ale tak duże zmiany powinny być poparte szerokimi konsultacjami z całym środowiskiem oświatowym a w szczególności rodzicami. Nie mogą oni w wyniku tych zmian stracić swojej autonomii i prawa do decyzji o wyborze profilu szkoły dla swojego dziecka mającego specjalne potrzeby edukacyjne. Działania w zakresie edukacji włączającej powinny projektować rozwiązania, które umożliwią samodzielne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami po zakończeniu edukacji. Potrzebne są też szerokie działania świadomościowe, edukacja antydyskryminacyjna i kształtowanie postawy otwartości na osoby z niepełnosprawnościami u dzieci od najmłodszych lat, tymczasem ten temat prawie nie funkcjonuje w systemie edukacji. Takie działania powinien uwzględniać program FERS.

Kolejny obszar wsparcia w FERS to wzmocnienie społeczno –wychowawczej funkcji szkoły.

„Wypracowanie i wdrożenie rozwiązań wspierających społeczno-wychowawczą funkcję szkoły Sfinansowane zostaną rozwiązania na rzecz partnerskiej współpracy w ramach środowisk szkolnych, wzmocnienia kompetencji kadr pedagogicznych w obszarze umiejętności wychowawczych i psychologicznych, zasoby metodyczne wspierające pracę placówek, szkolenia kadr, w tym osób prowadzących superwizję, rozwiązania w obszarze działań społecznych, prozdrowotnych, proekologicznych i profilaktyczno-wychowawczych.”

Do tych zapisów należy dodać działania związane z edukacją antydyskryminacyjną i obywatelską, których wyraźnie brakuje w programie. Działania te powinny być realizowane przy współpracy m.in. z organizacjami pozarządowymi, które od wielu lat wspierają placówki oświatowe w realizacji tych treści. Rozwiązania społeczno-wychowawcze powinny respektować różne poglądy i punkty widzenia bez ich oceny i wartościowania. Wszyscy uczniowie i uczennice powinni czuć się w szkole bezpiecznie i komfortowo niezależnie od wyznania, orientacji seksualnej czy stopnia niepełnosprawności. Tym samym ważna jest autonomia szkoły, która powinna mieć miejscem otwartej debaty nawet na najbardziej kontrowersyjne tematy i nie można pozwolić na jej upolitycznienie i narzucanie określonego przekazu ideowego. Zmiany projektowane w prawie oświatowym budzą jednak obawy o prawną możliwość prowadzenia wspomnianych działań w szkołach.

W obszarze szkolnictwa zawodowego nasze uwagi skupiają się na nieadekwatności części wskaźników do zapisów rodzajów działań.

Cel szczegółowy e) pkt.4 Rozwój innowacji i wsparcia ucznia zdolnego w kształceniu zawodowym, zakłada on utworzenie szkoły ćwiczeń dla ucznia zdolnego, a we wskaźnikach w celu pośrednim i końcowym wpisano sztuk 1. Czy to oznacza, że w koncepcji MEiN jest zamiar utworzenia jednej szkoły zawodowej dla ucznia zdolnego w danym zawodzie, kto będzie organem prowadzącym – JST czy pracodawca? Należy w działaniach opisać założenia dla projektodawców, którzy opracują i wdrożą szkołę ćwiczeń. W szkołach

prowadzących kształcenie zawodowe koncepcja ma małą szansę realizacji, gdyż kształcenie odbywa się w danym zawodzie, a rzadko mamy do czynienia z realizacją kształcenie w jednej klasie dwóch zawodów.

Efektywniejszym w naszej ocenie jest np. stypendium dla ucznia zdolnego zawodowo z możliwością wysłania go za granicę na staż zawodowy w uczonym zawodzie z możliwością zwolnienia z egzaminu zawodowego i zagwarantowaniem wstępu na studia związane w zawodem wyuczonym.

W celu szczegółowym e) w rodzajach działań w pkt.1 tytuł powinien brzmieć „*Kształcenie i doskonalenie kadr systemu oświaty w tym dla kształcenia zawodowego*”. W naszej ocenie należy też dopisać - Wsparciem obejmowani będą zarówno nauczyciele kształcenia ogólnego, jak i zawodowego, np. dzięki organizacji studiów podyplomowych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela w kształceniu zawodowym oraz młodzi ludzie kończący studia techniczne celem ich przygotowania do roli nauczyciela przedmiotów zawodowych.

Analogicznego uzupełnienia wymaga też pkt 5 w rodzaju działania - Wsparciem dla efektywnego rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego winna być powołana instytucja na wzór np. instytutu analityczno – badawczego, który wspierałby wszystkie dziedziny kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym wsparcie przedsięwzięć innowacyjnych w relacji pracodawca – szkoła.

Proponujemy także wdrożenia form pozaszkolnych dla osób dorosłych z niepełnosprawnościami w ślad za zapisami Europejskiego Filaru Praw Socjalnych, którym mówi, że każdy ma prawo do edukacji włączającej, szkoleń i uczenia się przez całe życie, tak aby nabywać umiejętności, które pozwolą na pracę i pełne uczestnictwo w życiu społecznym. I tu ważna jest kontynuacja działań prowadzonych przez Sektorowe Rady ds. Kompetencji, które wyznaczają kierunki usług edukacyjnych, które zgłaszają przedsiębiorcy.

W naszej ocenie programowanie nowych działań w ramach perspektywy finansowej powinno zostać poprzedzone rzetelnymi badaniami w zakresie potrzeb w obszarze edukacji oraz wyznaczeniem strategicznych kierunków rozwoju. Środki EFS powinny umożliwić prowadzenie badań w tym obszarze poprzez powołanie w ramach EFS „Edukacyjnego funduszu badawczego”, który umożliwiłby pozyskiwanie grantów badawczych.

Kolejną kwestią, która w naszej ocenie wymaga głębszej analizy to linia demarkacyjna pomiędzy działaniami krajowymi, regionalnymi i tymi, które zostały zaplanowane w ramach Krajowego Planu Odbudowy.

Europejski filar praw socjalnych podkreśla kluczowe znaczenie dialogu społecznego i rolę partnerów społecznych w realizacji i wdrażaniu EFPS. Zasada partnerstwa w ramach Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych zobowiązuje państwa członkowskie do współpracy z organizacjami partnerów w trakcie całego cyklu programowania, obejmującego przygotowanie, wdrożenie, monitorowanie i ocenę Umowy Partnerstwa oraz programów operacyjnych.

Pozostajemy otwarci na podjęcie debaty w przytoczonych kwestiach.

PREZES
Związku Nauczycielstwa Polskiego
Stawomir Broniarz
Stawomir Broniarz